

Militärkonvojer så långt ögat når, på väg ut från Lhasa – en helt vanlig dag i Tibet.

”Jag såg det med egna ögon”

Den kinesiska regimen övergrepp mot tibetaner sedan mars 2008 och det tibetanska motståndet

Det senaste halvåret i Tibet har präglats av skrämmande nyheter om ungdomar som tänt eld på sig själva. Detta i ren desperation över det förtyck de utsätts för dagligen. Det är hög tid att omvärlden uppmärksammar de unga tibetanernas kamp för ett mer demokratiskt Kina och för mänskliga rättigheter i Tibet. Dessa krav låg bakom protesterna 2008 och är desamma som i den kamp för demokrati som hyllats under den arabiska våren.

TEXT OCH FOTO: GEORGIA SANDBERG

NÄR JAG SJÄLV BESÖKTE TIBET på våren 2006 höll järnvägen mellan Golmud och Lhasa precis på att färdigställas och det var fortfarande lätt för turister att komma till den Tibetanska Autonoma Regionen (TAR) utan större besvär med tillstånd och papper. Det var en helt annan situation än vad som råder i dagens Tibet. Ändå tyckte jag mig kunna känna en obehaglig spänning i luften – unga män som tog chansen att tala ut om sitt stöd för Dalai Lama när de såg en turist och fått i sig en chang för mycket; ett slagsmål på gatan och rop för ett fritt Tibet; viskande munkar som tittade sig oroligt omkring inom klostrets avlyssnade och övervakade vägg; åldringar som hindrades från att prostrera på ”Nya Potala torget” av patrullerande säkerhetsvakter; vår tibetanske chaufför som spottade åt de kinesis-

ka karavanerna av militärlastbilar längs de milslånga vägarna; universitetslärarna som, förbjudna att utöva religion, gömde ansiktena bakom solglasögon och munskydd när de gick kora runt Jokhang templet; den tibetanske värdshusvärderna i en avlägsen by som inte kunde (eller inte ville) prata med de kinesiska turisterna men vars sjuåriga dotter skrev sitt namn på mandarin hellre än tibetanska; killen på internet-café som lyckats få tag på en förbjuden Lonely Planet guidebok över Tibet och frågade mig vad ”dissident” betydde. Då trodde jag att det bara var jag som såg vad jag ville se, men i efterhand inser jag att det troligen var en del av upptakten till de största protesterna i Tibet på 50 år.

Människorätsorganisationen Human Rights Watch (HRW) har i ett uttalande

nyligen kritiserat den kinesiska regimen för de drastiska restriktioner som införts mot tibetanska kloster i Ngaba (Aba) i tibetanska Amdo (kinesiska Sichuan) och på andra platser i Tibet. Dessa restriktioner innebär brutala tillslag, godtyckliga frihetsberövanden av munkar och nunnor, utökad säkerhetsbevakning av klostren samt permanent polisnärvaro inuti klostren med syfte att övervaka religiösa aktiviteter och ceremonier. Dessa restriktioner kan sättas i direkt samband med de många fall av ungdomar som tänt eld på sig själva för att dra omvärldens uppmärksamhet till situationen de lever i. Sedan mars 2011 har minst sex av de hittills elva ungdomar som protesterat genom att tända eld på sig själva omkommit, den yngsta av dem bara 17 år gammal.

En ung mans självbränning i Tunisien ►

Att Kina skrivit under FN-konventioner som ska garantera rätten till religions- och yttrandefrihet hjälper inte dem som vill utnyttja rätten i praktiken – här stoppar säkerhetsvakter dem som försöker prostrera framför Potala-palatset i Lhasa 2006.

► blev starten för en omfattande demokrati-revolution i Mellanöstern, elva ungdomar i Tibet får den kinesiska regimen att lägga locket på. Men det är inte så underligt att dessa incidenter inte får större spridning i media eller drar igång nya folkliga protester. Analyser som gjorts visar på en ökad kinesisk militär närvaro i Ngaba sedan 2002 och att de militära utgifterna är fem gånger större där än i icke-tibetanska områden i Sichuan-provinsen. Detta har pågått i nästan ett decennium och började långt före protesterna 2008, vilket tyder på att den militära närvaron i sig förvärrar en redan svår situation snarare än hanterar så kallad olaglig separatism, vilket den kinesiska regimen ofta försvarar sina angrepp mot det tibetanska folket med.

Sophie Richardsson, Kinaansvarig på HRW slår fast att ”de förhöjda säkerhetsåtgärderna verkar ha varit en avgörande faktor för det eskalerande våld från myndigheternas sida som lett till flera protester bland annat de där munkar har tänt eld på

sig själva för att föra uppmärksamhet till situationen i Aba”. Men mot en av världens största militärmakter står man ganska liten. Och det finns inget Nato eller FN som ingriper.

I JULI 2010 SLÄPpte HRW rapporten *I saw it with my own eyes* (Jag såg det med egna ögon) – en sällsynt omfattande genomgång av händelserna i Tibet under mars 2008 och de kinesiska säkerhetsstyrkornas övergrepp mot tibetaner sedan dess, baserad på intervjuer med tibetanska flyktingar. Det blir skrämmande uppenbart att den kinesiska regimen lyckats dölja sina brutala och allt mer utstuderade metoder för att kväsa de folkliga protesterna genom att stänga ner gränserna till Tibet och hindra omvärldens insyn. Sorgligt nog har de också delvis lyckats med att döva det internationella intresset för situationen i Tibet.

Fortfarande vet vi väldigt lite om vad som hände med de tusentals tibetaner som greps och försvann efter protesterna, men

rapportens ögonvittnesskildringar ger oss en viss inblick i vad som skedde och vad som fortsätter att ske för dem som vågar protestera mot den kinesiska regimen.

HRW kom fram till att omfattningen av kränkningar av mänskliga rättigheter i samband med den kinesiska militärens angrepp på de tibetanska demonstranterna var långt större än man tidigare trott och att kinesiska styrkor bröt mot internationell rätt, inklusive förbudet mot oproportionerlig användning av våld, tortyr och godtyckliga frihetsberövanden, liksom mot rätten till fredliga sammankomster – trots regeringens påståenden om motsatsen. Rapporten visar också att kränkningar fortsätter, bland annat försvinnanden, felaktiga domar och fängelsestraff, förföljelse av familjer och förföljelse av personer som misstänks för att sympatisera med protesterörelsen.

När jag läste denna rapport fick jag bekräftelse på vad andra källor tidigare framfört – att mycket av det som låg bakom protesterna i mars 2008 var faktorer som

”När jag kom till Lhasa City Peoples Hospital såg jag tre tibetaner föras in. En av dem var Tenzin Norbu från Pelbardistriktet. Han hade blivit skjuten i huvudet. Han kräktes och överlevde troligen inte.”

påverkat det tibetanska folket i decennier och som fick sin kulmen under 50-årsdagen av det som markerade Kinas slutliga övertag i Tibet – Dalai Lamas landsflykt. Den fristående tankesmedjan Gongmeng (Open Constitution Initiative) som bestod av kinesiska journalister och forskare utförde omfattande forskning och djupintervjuer i tibetanska områden. De drog tydliga paralleller mellan det ökade folkliga missnöjet som vuxit fram och Kinas missgynnande ekonomiska politik samt den diskriminering som riktats mot det tibetanska folket på flera nivåer, inte minst vad gäller utbildning och religionsutövande.

Tankesmedjans utredning om orsakerna bakom det tibetanska folkets missnöje *An investigative report into the social and economic causes of the 3.14 incident in Tibetan areas* (En utredande rapport om de sociala och ekonomiska faktorerna bakom 14 mars incidenten i tibetanska områden) fick internationell uppmärksamhet genom översättningen till engelska av International Campaign for Tibet. Ganska snart efter att forskningen publicerats i Kina tvingades de dock på grund av en obskyr anklagelse om skattefusk att stänga ner organisationen – utan tvivel på grund av sin raka kritik mot kommunistpartiet och den kinesiska regimen. Gongmengrapporten innehåller nämligen ett antal rekommendationer för ”statens långsiktiga intresse av att upprätthålla harmoni och enighet” som sammanfattar vad man kommit fram till att kinesiska staten bör göra, exempelvis att:

1. anpassa politiken och tänkandet i tibetanska områden i syfte att utforma en utvecklingspolitik som är anpassad till det karaktäristiska i de tibetanska områdena och som överensstämmer med det tibetanska folkets önskemål,

2. ägna särskild uppmärksamhet åt utbildningsfrågor för unga tibetaner, särskilt vad gäller att utvidga och utveckla innehållet i ämnena tibetansk historia och kultur,

3. till fullo respektera och skydda det tibetanska folkets rätt till religionsfrihet.

Kinesisk militär i Lhasa i mars 2008.

Istället för att ta till sig kritiken och se en poäng i dessa rekommendationer har myndigheterna valt att agera precis tvärtom; tibetanska nomader tvingas lämna sina djur och marker för att bosätta sig i nyproducerade spökstäder utan möjlighet till försörjning annat än statens minimala bidrag, tibetanska barn måste lära sig kinesiska allt tidigare och kloster bevakas av militär samtidigt som munkar och nunnor utsätts för politisk omskolning.

IFN:S GRUNDLÄGGANDE principer om användning av våld och vapen av tjänstemän inom brottsbekämpande myndigheter slås det fast att statsmaktens våldsutövning ska ske med noggrann bedömning och avvägning av allvaret i brottet som man avser hindra och att detta ska utföras ”med minimal skada och med respekt för bevarandet av människoliv.”

Flera vittnesmål bekräftar för Human Rights Watch att kinesiska säkerhetsstyrkor sköt rakt in i folkmassorna av protesterande tibetaner samt att flera av de skadade som fördes till sjukhus hade skottskador i huvudet, något som tyder på att säkerhetsstyrkorna haft för avsikt att döda. Ett vittne berättar: ”När jag kom till Lhasa City People’s Hospital såg jag tre tibetaner föras in. En av dem var Tenzin Norbu från Pelbardistriktet ... han hade blivit skjuten i huvudet... han kräktes och överlevde troligen inte. En annan ungdom hade också blivit

skjuten i huvudet, han blödde ymnigt och det fanns lite hopp att han skulle överleva.”

Kinesisk lag tillåter inte någon slags fredlig opinionsbildning för självständighet, autonomi eller regionalt självbestämmande. Artikel 103 i kinesisk straffrätt fastslår att det är ett brott att ”anstifta till separatism och att skada den nationella enigheten”. Just denna rubricering används att tolka alla muntliga eller skriftliga krav på självbestämmande såsom att begära Dalai Lamas återvändande till Tibet, att bära ett foto av Dalai Lama eller att hissa den tibetanska flaggan. Straffskalan för detta brott är upp till livstids fängelse. Dödsstraff kan utmätas till den som dessutom döms för aktiviteter som att ”organisera, planera och utföra aktiviteter som splittrar nationen och saboterar den nationella enigheten”.

FLERA AV DE SOM HÅKTADES under protesterna 2008 har berättat för HRW hur de kinesiska säkerhetsstyrkorna använde tortyr för att tvinga fram falska bekännelser och annan information. Under hela återstoden av 2008 upprättades stora häktningshallar inför politiskt känsliga högtider dit militären skickade civila som uppfattades som potentiella aktivister. Inför Losar (det tibetanska nyåret) 2009 gick militären ut på gatorna och ”rensade upp alla oönskade personer” vilket innebar att de läste in tusentals munkar, pilgrimer, studenter och även barn.

Premiärminister Dr Lobsang Sangay och konstnären Tenzin Rigdol vid invigningen av utställningen.

På hemmamark i exil

Tenzin Rigdol, en ung exiltibetansk konstnär baserad i New York har förverkligat alla exiltibetaners dröm – att få känna tibetansk jord under sina fötter. För många av andra generationens tibetaner var detta första gången. Idén till projektet, som kallas "Vårt land, vårt folk", inspirerades av konstnärens fars önskan att få återvända till Tibet innan sin död – en önskan som inte hann förverkligas. 20 000 kg jord transporterades från Tibet till TCV i Dharamsala där den lades ut på en stor scen tillsammans med ett porträtt av Dalai Lama och den i Tibet förbjudna flaggan.

"När jag gick på äkta tibetansk jord kändes det som att jag återvände till mitt hemland efter 51 år. Jag föddes i Tibet, men sedan jag flydde 1959 har jag inte haft möjligheten att återse mitt land", sade Phuntsog Namgyal, 57 år.

Den nytilträdde premiärministern, Dr Lobsang Sangay, höll ett känslofyllt invigningstal för de runt 6000 besökare, skolelever såväl som äldre, som anlände till skolan. Jorden låg kvar en vecka och delades sedan ut som minnesgåvor. Rigdol fick frågan hur han lyckats forslas så mycket jord ut från Tibet och svaret får vi vänta på, meddelade han den nyfikna publiken eftersom han just håller på att göra en dokumentär om projektet. Han uppmanade besökarna att hjälpa honom nedmontera utställningen genom att ta med sig jord och sprida den vidare till de tibetaner som inte kunde närvara.

Phayul 26 oktober

► Majoriteten av protesterna under 2008 och 2009 var fredliga sammankomster, men ändå har den kinesiska regeringen systematiskt benämnt alla tibetanska protester som olagliga. Det betyder att inga tibetaner, på grundval av att de är tibetaner, har rätt att samlas för att ge uttryck till sina åsikter, vilket uppenbarligen strider mot grundläggande principer inom internationell rätt. I FN:s deklaration för de mänskliga rättigheterna, art. 20 slås det fast att "envar har rätt till frihet i fråga om fredliga möten och sammanslutningar".

Påtvingade försvinnanden, såsom godtyckliga arresteringar eller frihetsberövanden, innebär ett brott mot flera mänskliga rättigheter, exempelvis rätten till frihet och rättsäkerhet samt förbudet mot tortyr och inhuman behandling som slås fast dels i Konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter (ICCPR) och dels i Konventionen mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning (CAT).

Kina ratificerade CAT 1988 och är därför bundet att följa dess artiklar, men den kinesiska regeringen har fortfarande inte ens velat informera om hur många tibetaner som frihetsberövades, arresterades eller dömdes till straff i samband med protesterna och hur många som fortfarande väntar på rättegång eller dom. Det är också oklart hur många som har skickats till politiska omskolningsläger eller som dödades av polisens ingripande. Något som däremot har framkommit är att tibetaner förvägrats försvarsadvokater med motiveringen: "De tibetanska demonstranterna är inga vanliga fall, de är känsliga ärenden."

Det är tydligt att det behövs mer insyn i den kinesiska statsapparatus förehavanden och att det internationella samfundet behöver ställa krav på att Kina tillsätter en oberoende utredning av myndigheternas agerande i samband med de tibetanska protesterna.

TROTS DE NEDSLÄENDE fakta som presenteras ovan, står det klart att tibetaner i Tibet har blivit allt duktigare på att bredda sin aktivism och förbättrat sina strategier för att bjuda den kinesiska staten motstånd. Istället för att förlita sig enbart till demonstrationer som är väldigt riskabla för de som deltar, har man börjat använda sig mer av

andra strategier. Ett framgångsrikt exempel är Lhakar-rörelsen, som med aktivt icke-våld och civilt motstånd för fram den egna kulturen genom att uppmana allmänheten att bära traditionella kläder, tala tibetanska istället för kinesiska och stötta tibetanskägda restauranger. En del av denna strategi är så kallad "icke-medverkan" – att helt enkelt vägra medverka till förtryck och orättvisor, vilket i det här fallet innebär att exempelvis bojkotta kinesiska företag eller institutioner.

MAN MÄRKER OCKSÅ att protestlistor och brevskrivar-kampanjer ökar i Tibet, särskilt i områden som utsätts för skövling av naturresurser, eller som i samband med studentprotesterna förra hösten. Det skrivna ordet har också fått ett uppsving tack vare de tibetanska författare, poeter och konstnärer som utmanar myndigheterna med sina provocativa texter och kritiska appeller – något som också får snabb spridning genom bloggar och internetbaserade sidor.

Internet hade stor betydelse för den arabiska våren, men det var inte enbart twitter, facebook och bloggarna som lyckades fälla några av vår tids värsta diktatorer, utan det krävdes också massiva påtryckningar utifrån och en smula militärt ingripande från Nato. Det tibetanska folket måste bära fram sin egen revolution och förr eller senare kommer de att lyckas för alla tyranniska imperier faller till slut – men det är verkligen en David mot Goliat-kamp de står inför. Och det finns inget gudomligt ingripande att tillgå, för det här är den krassa verkligheten. ✱

LÄSTIPS:

Läs om medborgarrörelsen Lhakar på www.lhakar.org

Stötta den internationella Tibetrörelsen på www.standupfortibet.org

Läs Gongmeng-rapporten i dokumentarkivet på www.tibet.se

Läs hela Human Rights Watch rapporten I saw it with my own eyes på www.hrw.org